

CEİD: Türkiye Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde 36 ülkede 35'inci

Yetkinreport.com/2022/11/14/ceid-turkiye-toplumsal-cinsiyet-esitliginde-36-ulkede-35inci

Filiz Pehlivan

14 Kasım 2022

OECD ülkeleri içerisinde Türkiye'nin konumunu gösteren CEİD Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu'na göre Türkiye, 36 ülke arasında 56.5 endeks değeriyle 35. sırada yer almakta. (Foto: Getty Images)

Toplumsal cinsiyet, kadın veya erkek olmakla ilişkilendirilen sosyal, davranışsal ve kültürel özellikler, beklentiler ve normları ifade eder. Toplumsal cinsiyet eşitliği de bu unsurların kadın ve erkeğin birbirleriyle olan ilişkisini nasıl belirlediğini ve bunun sonucunda bu iki cinsiyet arasında doğan güç farklarını ifade eder.

Son dönemde hükümet belgelerinde "Toplumsal Cinsiyet" kelimelerini yan yana görmek mümkün olmasa da, Türkiye, imzaladığı uluslararası sözleşmelerle toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), toplumsal cinsiyet eşitliğine (TCE) katkı sunmak amacıyla Türkiye'de farklı alanlardaki eşitsizlikleri saptayarak, sorunları açığa çıkarmaya yönelik çalışmalar yürütmekte olan bir dernek.

CEİD, ülkemizdeki gelişmelere ışık tutan, OECD ülkeleri içerisinde Türkiye'nin konumunu gösteren, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksini de içeren "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu, 2021-2022" yayımladı.

Bu rapor, 2010-2020 dönemini kapsayan yıllar itibariyle, ülkelerin performanslarını; sağlıklı yaşam hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı, iyi ve yeterli yaşam hakkı, kararlara katılım hakkı olmak üzere 5 ana alan ve şiddetsiz yaşam hakkına ilişkin 1 uydu alanda ölçerek, her bir alanın alt kırılımlarıyla, 32 gösterge üzerinden oluşturulmuş.

Türkiye 36 ülke arasında 35. sırada

CEİD Endeksine göre 86.3 skor ile Norveç, toplumsal cinsiyet eşitliğinin en fazla hayata geçtiği ülke iken, Güney Kore 55.1 ile en eşitsiz ülke olmuş. Türkiye, 36 ülke arasında 56.5 endeks değeriyle 35. sırada yer almakta. İlk 3 ülke, Norveç, İsveç, Avusturalya iken, sıralamadaki son 3 ülke Japonya, Türkiye ve Güney Kore.

CEİD'in yayınladığı endekse göre Türkiye, hak alanlarına göre değerlendirmesinde de alt sıralarda yer alıyor.

Öncelikle sağlıklı yaşam hakkında, Türkiye, OECD ortalamasının üzerinde olan adölesan doğurganlık oranı (Dünya Sağlık Örgütü adölesan dönemin 10–19 yaşlar arası olduğunu bildirir) ve kişinin sağlık algısı göstergeleri nedeniyle 2020 yılında 36 ülke arasında 30. sırada yer almakta.

Ortalama okul yılı ile OECD ülkeleri arasında toplam eğitim süresi en düşük ülke Türkiye: Kadınlarda 7.3 yıl erkeklerde 8.3 yıl. Eğitimde kaliteyi temsil eden Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sınavı oranlarına bakıldığında, Türkiye matematik okuryazarlığı ve okuma becerileri alanlarında 34. sırada yer almış ve sadece Meksika ve Şili'nin üzerinde bir skora sahip.

İşgücüne katılımında Türkiye en son sırada

Çalışma hakkında Türkiye, işgücüne katılımda cinsiyet açığının yüksek olması ve erken çocukluk eğitime kayıtlılık oranı bakımından OECD ortalamasının çok altında kalmakta. Sendikalaşma oranlarındaki artışa rağmen yüksek genç işsizliğinin de etkisiyle, 36 ülke arasında son sırada yer almış.

İyi ve yeterli yaşam hakkı açısından ise, kaynaklara erişimde ve zaman yoksulluğu bakımından ücretli çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu üç ülkeden biri Türkiye. Eşitliğe en yakın ülkeler, Norveç, İzlanda ve İsveç olmuş.

Türkiye OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında, kararlara katılım bakımından 34. sırada yer almış. Ekonomik kararlara katılım göstergeleri ve siyasal yaşama katılım göstergeleri, Türkiye'nin katılım skorunu düşürmekte. Bu alanda eşitliğe en yakın ülkeler İzlanda, Letonya ve İsveç olmuş.

Şiddetsiz yaşam hakkı açısından bakıldığında Türkiye, çocuk, erken yaşta ve zorla evliliklerin oranı ve fiziksel şiddete maruz kalma oranlarının yüksekliği ile 36 ülke arasında 34. sıraya yerleşmiş.

Bu veriler gösteriyor ki:

- Şiddetsiz yaşam hakkından Türkiye'deki kadınlar yeterince yararlanamıyor.
- Ülkemizde, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler hala yaygın.
- Kadınlar erkeklere göre çalışma hayatında daha az yer alıyor.
- Türkiye, kadınların kararlara katılım alanında OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında son 3 ülke arasında.
- Kadınlar ekonomik kaynaklara erişemiyor, iyi ve yeterli yaşam imkanlarından yoksunlar.
- Eğitim hakkı temelinde büyük sorunlar var.

İşgücü piyasasında ve eğitimde eşitsizlikler derinleşti

2021-2022 döneminde, işgücü piyasasındaki eşitsizlikler derinleşmiş, kadın istihdamı olumsuz etkilenmiş, kadınlar arasındaki işsizlik oranlarının yükselmesiyle, kadın yoksulluğu artmış. Türkiye'de okul öncesi kamusal bakım hizmetlerinin yetersizliği, ücretsiz veya düşük ücretli kreş sayısının azlığı kadınları iş aramaktan alıkoymakta.

- İşgücüne dahil olmayan erkeklerin oranı yüzde 30.2'iken, kadın oranı yüzde 69.7
- İşsizlik oranı kadınlar için yüzde 14.7 iken, erkeklerde bu oran yüzde 10.7
- Kendi hesabına çalışan kadın oranı yüzde 8.9 iken, erkekler için bu oran yüzde 19.4
- Kadınların yüzde 20.1'i ücretsiz aile işçisi olarak, yüzde 16.5'i de yarı zamanlı çalışmakta.

Eğitimde ise,

- 2022 yılında, Türkiye'de, 15 yaş ve üzeri nüfusta 1,571,980 kadın (yüzde 86.6) okur-yazar değil.
- İlkokuldaki okullaşma oranı: Kadın- yüzde 89.7, Erkek-yüzde 89.9
- Ortaokuldaki okullaşma oranı: Kadın- yüzde 93.1, Erkek-yüzde 93.2

- İmam hatiplerdeki öğrenci dağılımı: Kadın- yüzde 56, Erkek-yüzde 44
- Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci dağılımı: Kadın- yüzde 36.3, Erkek-yüzde 63.7

Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematikte önyargılar devam ediyor

Cinsiyete dayalı mesleki katmanlaşma, herhangi bir işyerinin en belirgin ve inatçı karakterlerinden biri olarak kabul edilebilir. Dünyanın neresine giderseniz gidin, kadınların ve erkeklerin farklı sektörlerde ve farklı mesleklerde yoğunlaştığını görüyoruz; bu durum genellikle “kadın işi” ve “erkek işi” ayrımı ile ifade edilmektedir.

CEİD’in verileri de Türkiye’de STEM (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) alanında kadınlar açısından daha destekleyici olmak gerektiğini gösteriyor.

- Cinsiyete göre fen liselerindeki kadın ve erkek oranı arasında çok az fark varken (yüzde 49.7 kadın, yüzde 50.3 erkek- devlet okulları), mesleklere yansımaları söz konusu olunca bu oranlar farklılaşıyor.
- Ar-Ge insan kaynağı dağılımı: Kadın- yüzde 26.9, Erkek-yüzde 73.1
- Teknisyen ve eşdeğeri insan kaynağı: Kadın- yüzde 19.2, Erkek-yüzde 80.8

Bakım ve destek hizmetleri: Belediyelerin toplumsal eşitlik karnesi

Raporda ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli olan bakım ve destek hizmetlerinin sunumuna da bakılmış, eşitlik birimleri incelenmiş ve belediyeler tarafından hazırlanan Stratejik Planlar ile Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEP) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği çerçevesinde gözden geçirilmiş.

- 30 Büyükşehir Belediyesinin, 12’sinde Kadın Danışma Merkezi hizmeti verilmekte olduğu görülmüş.
- 30 Büyükşehir Belediyesinin 11’i Kadın Sığınmaevi hizmeti vermekte.

- 27 büyükşehir belediyesi yaşlılara yönelik evde bakım hizmetleri sunarken, bunların 13’ü Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın finansman sağladığı Yaşlı Destek Programı

kapsamında bu hizmetleri vermekte. Bu destek kaldırılırsa süreklilik sağlanabilecek mi belli değil.

- 30 büyükşehir belediyesinden 10'u yaşlılara yönelik gündüzlü hizmet vermekte.
- Türkiye'de 2022 Mayıs ayı itibarıyla 35 Eşitlik Birimi bulunmakta.
- 30 Büyükşehir Belediyesi'ne bakıldığında sadece beş belediyede -Eskişehir, Gaziantep, Mersin, İzmir ve Trabzon- Eşitlik Birimi olduğu görülmekte.

Raporun önemli bulgularından biri, Belediyelerin Stratejik Planlarının da toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olmadığı tespit edilmiş olması. Eskişehir, Mersin ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri dışında, planların vizyon, misyon ve ilkeler bölümlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yer veren belediye bulunmamakta.

Bakanlık bütçesinde kadının güçlenmesine 0,74 kaynak

CEİD raporunda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın faaliyetleri ile bunların gerçekleştirilmesine yönelik harcamalar, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) bakış açısıyla değerlendirilmiş:

2020 yılı bütçe gerekçesinde "toplumsal cinsiyet eşitliği" kavramına yer verilmemiş olduğu, "Kadının Güçlenmesi" başlığında yer alan programa, bakanlığın bütçesi içinde 2022 yılı için sadece yüzde 0,74 oranında bir kaynak aktarıldığı ve bu kaynağın çok yetersiz olduğunun altı çizilmiş.

Bakanlığın bütçesindeki en yüksek pay yüzde 66,13 ile "Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşmaya" ayrılmış. Bu veri de ülkemizdeki yoksulluğun boyutunu ortaya koyuyor.

Dünyanın birçok yerinde refah düzeyi artmış olsa da, toplumsal cinsiyet alanlarında ilerleme görmek hala çok zor. Ülkemiz açısından ise geriye gidiş söz konusu.

Cinsiyet eşitsizlikleri, çok derinlere inen kemikleşmiş toplumsal cinsiyet rollerine ve sosyal normlara dayandığında özellikle kalıcı olmaktadır. Evde ailenin bakımı ve ev işlerinden kimin sorumlu olduğu, kadın ve erkekler için hangi alanlarda okumanın, ne

yapmanın ve ne istemenin “kabul edilebilir” olduğu gibi konulardaki farklar kuşaklar boyunca yeniden üretilme eğilimi taşır.

CEİD verileri, politika yapıcılar için en yüksek önceliğe sahip olması gereken alanları işaret ediyor. Dikkate alınması dileğiyle.